

Huwelijksmigranten

Hun welzijn en participatie

Onderzoek en Business Intelligence

Gemeente Rotterdam

Colofon

Gemeente Rotterdam, afdeling Onderzoek en Business Intelligence (OBI)

Datum: 17 april 2019

Auteur(s): Tamara van Batenburg-Eddes en Ineke Vogel, met medewerking van Anita Nanhoe

Vragen: onderzoek@rotterdam.nl

1 Samenvatting

1.1 Aanleiding

Migratiehuwelijken kunnen op allerlei manier tot stand komen. Toekomstige partners kunnen elkaar in Nederland of in het buitenland leren kennen tijdens een vakantie, werkgerelateerd verblijf of tijdens een tijdelijke uitzending. Deze ontmoeting kan hen doen besluiten om te trouwen en zich in Rotterdam te vestigen. Migratiehuwelijken kunnen ook onder meer of minder druk van familie tot stand komen.

Wanneer we het hebben over huwelijksmigratie dan bedoelen we in het huidige onderzoek 'de migratie van een huwelijkspartner van een in Nederland wonende persoon, met als doel in Nederland voor het eerst als gehuwden samen te wonen'.

De eerste periode na vestiging zijn huwelijksmigranten vaak op juridisch, financieel, sociaal en emotioneel vlak geheel of gedeeltelijk afhankelijk van de referent. Deze afhankelijkheid maakt hen kwetsbaar voor isolement en eenzaamheid en maakt dat huwelijksmigranten een verhoogd risico lopen om slachtoffer te worden van misbruik, uitbuiting of geweld.

De potentiële problematiek onder huwelijksmigranten raakt aan verschillende beleidsterreinen binnen de gemeente Rotterdam, zoals bijvoorbeeld werk en inkomen en volksgezondheid. In verschillende beleidsstukken wordt het belang van succesvolle participatie en integratie van huwelijksmigranten voor hun welzijn en dat van hun gezin onderschreven. Zo zijn gelijke behandeling en gelijke kansen op de arbeidsmarkt, het bevorderen van een gelijke positie van mannen en vrouwen en het beheersen van de Nederlandse taal belangrijke speerpunten in de Integratienota van de gemeente Rotterdam. Vanuit de Participatiewet geredeneerd, wil de gemeente Rotterdam dat zoveel mogelijk mensen meedoen en bijdragen aan de maatschappij. Werken wordt gezien als een goede manier om een bijdrage te leveren aan de maatschappij. Tenslotte, het feit dat huwelijksmigranten een verhoogd risico lopen op isolement, misbruik, uitbuiting en geweld maakt dat het programma Veilig Thuis

behoefte heeft aan inzicht in de participatie en het welzijn van huwelijksmigranten in Rotterdam. Vanuit deze behoefte heeft Veilig Thuis OBI gevraagd een onderzoek uit te voeren. Besloten is om eerst een haalbaarheidspilot uit te voeren, voordat een onderzoek wordt gedaan waarin een schatting zal worden gemaakt van het deel van de huwelijksmigranten dat risico loopt op sociaal isolement. Deze haalbaarheidspilot maakt deel uit van deze rapportage.

1.1.1 Doel –en vraagstellingen

Het onderzoek heeft drie hoofddoelen:

1. Bepalen van de omvang en samenstelling (naar herkomst) van de groep huwelijksmigranten in Rotterdam vanaf 2007 tot en met 2016;
2. Bepalen van de mate van participatie en welzijn binnen een kleine steekproef van huwelijksmigranten en bij welk deel van deze huwelijksmigranten er een risico op sociaal isolement is (onderdeel haalbaarheidspilot);
3. Bepalen of het zinvol en haalbaar is om dit onderzoek op grotere schaal uit te voeren zodat er een schatting kan worden gemaakt van het totaal aantal huwelijksmigranten in Rotterdam waarbij de participatie en het welbevinden mogelijk in het geding zijn en waarbij er mogelijk sprake is van een risico op sociaal isolement (onderdeel haalbaarheidspilot).

Hoofddoel 1

De onderzoeksvragen bij dit doel zijn:

1. Hoeveel huwelijksmigranten zijn er in Rotterdam per jaar tussen 2007 en 2016?
2. Welke (demografische) kenmerken hebben deze huwelijksmigranten?

Hoofddoel 2

De onderzoeksvragen bij dit doel zijn:

1. Hoe gaat het met de huwelijksmigranten uit de steekproef in termen van participatie?
2. Hoe gaat het met de huwelijksmigranten uit de steekproef in termen van welzijn?
3. Hoe groot is het aandeel van de huwelijksmigranten waarbij er mogelijke problemen zijn op het gebied van participatie en welzijn waardoor deze huwelijksmigranten wellicht risico lopen om in een sociaal isolement te belanden?

Hoofddoel 3

De onderzoeksvragen bij dit doel zijn:

1. Zijn er risico's op isolementesignaleerd en – en zo ja, hoe vaak en wat waren de signalen?
2. Hoeveel tijd kost het om iedereen binnen de steekproef te spreken?
3. Hoeveel tijd zou het naar schatting kosten om dit onderzoek op grotere schaal uit te voeren?
4. Is het zinvol en haalbaar om een schatting te maken van het aantal huwelijksmigranten waarbij de participatie en het welbevinden in het geding zijn en waarbij er mogelijk sprake is van een risico op isolement?

1.2 Methode

1.2.1 Huwelijksmigranten

Op basis van de Basisregistratie Persoonsgegevens (BRP) is het aantal huwelijksmigranten bepaald dat zich in de periode 2007 tot 2016 in Rotterdam heeft gevestigd. Het gaat hier om huwelijksmigranten die zich binnen een jaar – voor of na – hun huwelijk in Rotterdam gevestigd hebben en die het huwelijk in de BRP hebben laten registreren. Verder moesten de vestigers 16 jaar of ouder zijn.

De migratiehuwelijken zijn gegroepeerd op basis van geslacht, nationaliteit en geboorteland van de referent en van de huwelijksmigrant en het geboorteland van de ouders van beiden.

1.2.2 Participatie en welzijn huwelijksmigranten

Om te bepalen hoe het met de huwelijksmigranten in Rotterdam gaat in termen van participatie en welzijn is – in overleg met de opdrachtgever – een gestratificeerde steekproef van 20 personen getrokken uit de huwelijksmigranten die zich in 2015 in Rotterdam gevestigd hebben.

Mensen uit de steekproef zijn schriftelijk benaderd voor deelname aan het onderzoek. De brief bevatte een korte uitleg van het onderzoek en de tijdsperiode waarin het onderzoek plaats zou vinden. Om te bepalen wat de meest geschikte tijdstippen zijn om mensen te bereiken zijn de huisbezoeken steeds op andere momenten in gepland.

Huwelijksmigranten zijn aan de hand van een topiclijst geïnterviewd over hoe het met hen gaat sinds ze in Rotterdam zijn komen wonen in termen van participatie en welzijn. De gesprekken zijn met toestemming van de geïnterviewde opgenomen. De opnames zijn verwerkt door ze woordelijk te transcriberen.

1.2.3 Haalbaarheid schatting

Om te bepalen of er signalen waren waardoor de huwelijksmigranten een risico op sociaal isolement liepen, is onder andere gekeken naar de mate van afhankelijkheid van de referent. We hebben bijvoorbeeld gevraagd of de huwelijksmigrant zelfstandig het huis uit gaat, of hij of zij de Nederlandse taal beheerst, of vrijuit spreekt in het bijzijn van de man en ook zonder aanwezigheid van andere familie- of gezinsleden vrij uit spreekt, of iemand een eigen bankrekening heeft. Daarnaast wordt in dit onderzoek het niet bereikt zijn of weigeren deel te nemen - afhankelijk van de situatie - gezien als signaal waarbij mogelijk een risico is op sociaal isolement.

Om te bepalen of het zinvol en haalbaar is deze pilot in een toekomstig onderzoek op grotere schaal uit te voeren, wordt gekeken naar de bevindingen en is nauwkeurig bijgehouden hoeveel tijd aan verschillende taken besteed is.

1.3 Resultaten

1.3.1 Huwelijksmigranten 2007-2016

Tussen 2007 en 2016 vestigden zich 3480 huwelijksmigranten in Rotterdam. Over de jaren heen is geen significante trend in aantal zichtbaar. De aantallen per jaar fluctueren tussen de 304 in 2007 en 411 in 2011.

Per wijk

In de periode 2007 – 2016 vestigden zich de meeste huwelijksmigranten – tussen de 500 en 600 - zich in Delfshaven, Feijenoord en Charlois. Wanneer we kijken naar het aantal huwelijksmigranten per 1000 inwoners dan vestigden zich in de periode 2007-2016 relatief de meeste huwelijksmigranten in Rotterdam Centrum. Gedurende de hele periode gaat het om 12 huwelijksmigranten per 1000 inwoners. In de wijken Charlois, Delfshaven en Feijenoord vestigden zich na Rotterdam Centrum de meeste huwelijksmigranten per 1000 inwoners.

Gescheiden of uitgeschreven

In totaal was 6% (n=220) van de huwelijksmigranten die zich in de periode 2007-2016 in Rotterdam gevestigd heeft ten tijde van het onderzoek inmiddels gescheiden. Wat betreft het aantal uitschrijvingen uit Rotterdam, zien we - logischerwijs - dat hoe verder we terugkijken hoe hoger het aantal uitschrijvingen is.

Herkomst

Voor 3364 migratiehuwelijken was er voldoende informatie over de herkomst van de referent en de huwelijksmigrant om ze nader te onderzoeken.

Deze 3364 huwelijksmigranten hebben 124 verschillende nationaliteiten en zijn geboren in 118 verschillende landen. De referenten hebben 93 verschillende nationaliteiten en zijn geboren in 102 verschillende landen. De groeperingen naar nationaliteiten en geboortelanden van de huwelijksmigranten en de referenten en de geboortelanden van de ouders van beiden is uitgevoerd op de 3298 migratiehuwelijken tussen mannen en vrouwen en levert een indeling in 15 groepen op.

Ongeveer twee derde van de migratiehuwelijken is een huwelijk tussen partners met eenzelfde herkomst. De twee grootste unieke groepen hierbinnen zijn de Turkse groep (n=631) en de Marokkaanse groep (n=308). De

grootste samengestelde groep betreft migratiehuwelijken tussen partners uit Pakistan, Iran, Irak, India, Afghanistan en Syrië. Binnen deze groep komen de meeste huwelijksmigranten uit India (42%) en Pakistan (29%).

Acht procent van alle migratiehuwelijken is een huwelijk tussen een mannelijke referent met een Nederlandse herkomst die trouwt met een partner uit Azië (47%), Rusland, Midden- of Oost-Europa (29%), Zuid-Amerika (18%) of Afrika (6%).

1.3.2 Participatie en welzijn in een steekproef van huwelijksmigranten

In de groep huwelijksmigranten die zich in 2015 in Rotterdam gevestigd heeft, is een gestratificeerde steekproef van 20 personen getrokken. Binnen de steekproef zijn 14 personen geïnterviewd.

Uit de interviews blijkt dat de huwelijksmigranten uit stedelijke gebieden komen. Wat betreft de werksituatie van huwelijksmigranten kunnen we twee groepen onderscheiden. De eerste groep betreft huwelijksmigranten die laaggeschoold zijn en die laaggeschoold werk doen in de productie, schoonmaak, horeca of bouw. Daarnaast is er een groep migratiehuwelijken die tot stand is gekomen doordat een van de partners zich als expat in Rotterdam heeft gevestigd en ten tijde van – deze tijdelijke – vestiging is getrouwd met een partner uit het land van herkomst. In deze laatste situatie waren beide partners hoog opgeleid. Ongeacht het opleidingsniveau spelen beheersing van de Nederlandse taal en geldigheid van diploma's een belangrijke rol in het vinden van gepast werk.

Als mensen niet inburgeringsplichtig zijn, volgen ze nauwelijks Nederlandse taalcursussen. De mensen die wel Nederlandse taalcursussen hebben gevolgd waren niet tevreden over de prijs – kwaliteit verhouding. Ook voor de hoog opgeleide mensen was het bereikte eindresultaat volgens hen niet voldoende om een baan op niveau te kunnen vinden.

In termen van gezondheid en welzijn lijkt de groep huwelijksmigranten een kwetsbare groep te zijn. Zowel referenten als huwelijksmigranten geven aan langdurige aandoeningen te hebben, zoals depressie, diabetes, multiple sclerose. Alle geïnterviewden geven aan dat zij voor deze aandoeningen onder behandeling zijn. Dit betekent dat zij de weg naar de zorg weten te vinden.

De mensen die wij geïnterviewd hebben onderhouden veel contact met hun eigen familie in het land van herkomst en met familie die in Nederland woont.

Vrouwen geven aan dat ze zelfstandig de deur uit gaan om boodschappen te doen, met vriendinnen af te spreken of te winkelen. Ook geven ze aan een eigen bankrekening en –pas te hebben.

In vier van de 20 migratiehuwelijken uit de steekproef hebben we signalen geobserveerd die mogelijk een risico op het ontstaan van een sociaal isolement vormen. Eén van de echtparen waarbij wij de indruk hadden dat er mogelijk een risico was op sociaal isolement, betrof een mevrouw die we uiteindelijk niet bereikt en geïnterviewd hebben, hoewel mevrouw niet expliciet geweigerd heeft. De manier waarop het contact verliep, heeft ons aanleiding gegeven deze mevrouw als hebbende een risico op sociaal isolement aan te merken. Bij een tweede echtpaar was het de manier waarop het interview liep de reden om dit echtpaar aan te merken als risicovol. De man voerde voornamelijk het woord, terwijl de vrouw wel wat Nederlands leek te kunnen spreken. Bij het derde echtpaar heeft de referent uiteindelijk geweigerd om met ons te praten. Zijn echtgenote sprak te slecht Nederlands om geïnterviewd te worden. Bij het laatste echtpaar betrof het een mevrouw met een beperking en was er sprake van een gearrangeerd huwelijk. Een dergelijk huwelijk wordt in de literatuur gezien als risicovol. Het echtpaar maakte echter een gelukkige indruk.

1.4 Zinvol- haalbaarheid

Om een schatting te kunnen maken van het totaal aantal huwelijksmigranten in Rotterdam waarbij de participatie en het welbevinden in het geding zijn en er mogelijk een risico is op het ontstaan van sociaal isolement is een steekproef van minimaal 100 personen nodig. Ondanks dat we niet met zekerheid kunnen vaststellen of iemand in een sociaal isolement zit of komt, hebben we in vier van de 20 migratiehuwelijken signalen waargenomen die mogelijk een risico vormen op het ontstaan van sociaal isolement. Dit aantal maakt het zinvol de studie uit te breiden. Gemiddeld was er 250 uur nodig om de 20 personen uit de steekproef te bereiken en de opgehaalde informatie uit te werken. De haalbaarheid van een uitgebreider onderzoek hangt af van de onderzoekscapaciteit en financiële middelen die daarvoor beschikbaar zijn. Ook al kost het uitvoeren van een dergelijk onderzoek

minder tijd dan voorafgaand geschat was, het is nog steeds een kostbare exercitie.

1.5 Conclusie

Het aantal huwelijksmigranten dat zich jaarlijks in Rotterdam vestigt is al jaren stabiel. Dit is in lijn met landelijke cijfers over huwelijksmigratie van de grootste migrantengroepen. Hoewel deze aantallen tussen 2001 en 2007 fors gedaald zijn, zijn ze vanaf 2007 (tot 2012) stabiel (Sterckx et al. 2014). Ook binnen de groepen naar herkomst zijn geen trends in aantallen waar te nemen. In sommige wijken vestigen zich meer huwelijksmigranten dan in andere. De meeste migratiehuwelijken zijn huwelijken tussen partners van met eenzelfde herkomst, vooral onder Turken en Marokkanen. Ook worden er veel huwelijken gesloten tussen mannelijke referenten met een Nederlandse herkomst en een vrouwelijke partner uit Azië, Rusland, Oost-Europa, Afrika of Zuid-Amerika.

Op basis van de gegevens uit de interviews en in lijn met de literatuur kan geconcludeerd worden dat huwelijksmigranten een kwetsbare groep vormen. Zij doen laaggeschoold werk en hebben waarschijnlijk een laag inkomen. Bovendien moeten zij geld investeren in hun inburgering en taalcursussen. In veel gevallen is er sprake van gezinsuitbreiding. Een lage sociaal economische klasse heeft een negatieve invloed op gezondheid en welzijn. De mensen die wij hebben gesproken, hebben vaak een meer of minder langdurige aandoening. Wel weten zij de weg naar de zorg te vinden.

In vier van de 20 migratiehuwelijken waren er signalen die mogelijk een risico vormen op het ontstaan van sociaal isolement. Dit maakt het zinvol de studie uit te breiden. Gemiddeld was er 250 uur nodig om de 20 personen uit de steekproef te bereiken en de opgehaalde informatie uit te werken.

Het lijkt zinvol de pilot uit te breiden naar een onderzoek onder een grotere groep. Gezien de haalbaarheid om dit met de beschikbare middelen te kunnen doen lijkt het verstandig om dit stapsgewijs te doen; eerst een steekproef van 20 huwelijksmigranten die al langer in Rotterdam woont en de resultaten daarvan vergelijken met de uitgevoerde steekproef. Wanneer hier grote verschillen uit naar voren komen, ligt verdere uitbreiding voor de hand.

Inhoudsopgave

1 Samenvatting	3
1.1 Aanleiding	3
1.1.1 Doel –en vraagstellingen	3
1.2 Methode	4
1.2.1 Huwelijksmigranten	4
1.2.2 Participatie en welzijn huwelijksmigranten	4
1.2.3 Haalbaarheid schatting	4
1.3 Resultaten	5
1.3.1 Huwelijksmigranten 2007-2016	5
1.3.2 Participatie en welzijn in een steekproef van huwelijksmigranten	5
1.4 Zinvol- haalbaarheid	6
1.5 Conclusie	6
2 Inleiding	10
2.1 Aanleiding	10
2.2 Doel- en vraagstellingen	12
2.3 Leeswijzer	12
3 Methode	13
3.1 Hoofddoel 1 - Huwelijksmigranten	13
3.2 Hoofddoel 2 – Participatie en welzijn in gestratificeerde steekproef	15
3.3 Hoofddoel 3 – Haalbaarheid schatting	15
4 Resultaten	17
4.1 Huwelijksmigranten in Rotterdam 2007-2016	17
4.1.1 Per wijk	17
4.1.2 Gescheiden of uitgeschreven	17
4.1.3 Herkomst	18
4.2 Participatie en welzijn in een steekproef van huwelijksmigranten	19
4.2.1 Respons	19
4.2.2 Achtergrond	20
4.2.3 Werk	20
4.2.4 Kinderen	20
4.2.5 Gezondheid en welbevinden	21

4.2.6	Activiteiten naast het werk, sociale contacten, hobby's,	21
4.2.7	Overig	21
4.2.8	Signalen van isolement	21
4.3	Haalbaarheidspilot	22
4.3.1	Zinvolheid	22
4.3.2	Tijdsbesteding	22
4.3.3	Haalbaarheid schatting totale groep	22
5	Belangrijkste bevindingen	24
		en conclusie
5.1	Belangrijkste bevindingen	24
5.1.1	Aantallen en groepen huwelijksmigranten	24
5.1.2	Participatie en welzijn	24
5.1.3	Zinvol- en haalbaarheid	25
5.2	Conclusie	25
6	Referenties	26
7	Bijlage	27
	Topiclijst participatie en welzijn	27

2 Inleiding

2.1 Aanleiding

Vanuit het programma Veilig Thuis van de gemeente Rotterdam is er behoefte aan inzicht in de participatie en het welzijn van huwelijksmigranten in Rotterdam. Bij huwelijksmigratie gaat het om 'de migratie van een huwelijks-partner van een in Nederland wonende persoon, met als doel in Nederland voor het eerst als gehuwden samen te wonen' (Hooghiemstra 2003).

Migratiehuwelijken kunnen op allerlei manieren tot stand komen. Ze kunnen vrijwillig uit liefde ontstaan, maar er kan bijvoorbeeld ook onder minder of meer druk van familie gekozen worden om te trouwen met iemand uit het land van herkomst.

Migratie

Mensen migreren om reden van arbeid, asiel, familie en studie. Mensen migreren om iets te vinden of te krijgen wat er in het land van herkomst niet is of in beperkte mate is. Men verwacht in een betere positie of situatie terecht te komen dan waar men vandaan komt (Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid 2018). Dit neemt niet weg dat migratie ook een stressvolle aangelegenheid is. Migratie is vaak niet alleen voor de migrant stressvol maar ook voor de generaties daarna. Volgens Beukers-Baaijens (2001) kunnen bijvoorbeeld de volgende stressfactoren een rol bij migratie spelen:

- Het verlies van dierbare personen en plaatsen: mensen laten alles achter als ze migreren naar een ander land. Dit gaat vaak gepaard met een vorm van rouw, angsten, verdriet, depressies en heimwee.
- Het verlies van uitgebreide familie en groep: voor veel migrantengroepen is de steun van familie buiten het eigen gezin erg belangrijk. Door migratie valt deze steun weg, waardoor gezinnen geïsoleerd raken. Ook kunnen ouders in de problemen komen in de eigen relatie en in de opvoeding van hun kinderen omdat de rolmodellen uit de uitgebreide familie weggevalen zijn.
- Verlies van een vaste rol: Door tegenstrijdige verwachtingen over bepaalde rollen ontstaan rolconflicten. In sommige gemeenschappen is het gebruikelijk dat de

vrouw thuis is en voor de kinderen zorgt en strikt gehoorzaamt aan haar man. In Nederland komt zij in een maatschappij waarin het normaal is dat zij zich vrijer buitenshuis beweegt. Voor de man kan dit conflicten op leveren. Hij kan zich in zijn eer aangetast voelen en het respect vanuit de gemeenschap verliezen.

Huwelijksmigratie

Als er naast de migratie sprake is van een bijkomend huwelijk dan kunnen nog extra stressfactoren mee gaan spelen. Sterckx et al. (2014) deden een uitgebreid onderzoek naar huwelijksmigratie in Nederland. Eén van de aspecten die ze onderzochten was de leefsituatie van huwelijksmigranten. Uit het onderzoek blijkt dat het begin vaak moeilijk is. Huwelijksmigranten hebben een groot deel van hun vorming al in hun land van herkomst genoten. Dit maakt dat het soms lang duurt voordat zij zich de taal eigen hebben gemaakt en hun weg vinden in Nederland. Wat huwelijksmigranten 'mee' hebben in tegenstelling tot 'gewone' migranten is dat zij niet alleen zijn als ze in Nederland aankomen. De referent met wie zij trouwen woont al in Nederland, vangt hen op en kan hen weg wijs maken in Nederland. Vaak zijn huwelijksmigranten echter zeker de eerste periode na aankomst in Nederland op juridisch, financieel, sociaal en emotioneel vlak afhankelijk van de referent. Die afhankelijkheid maakt hen kwetsbaar voor isolement en eenzaamheid. Ook kan dit proces erg tegenvallen voor de referent, maar deze kan wel doorgaan met zijn of haar eigen leven. Verder kunnen cultuurverschillen tussen westers en niet-westers opgegroeide partners voor scheve verwachtingen zorgen en de situatie nog complexer maken. Uit elkaar gaan is meestal geen optie waardoor mensen soms in zeer moeilijke omstandigheden toch bij elkaar blijven. Daarbij komt er in veel gevallen snel een kind. De geboorte van een kind kan tijdelijk voor de juiste afleiding zorgen maar kan de problemen ook extra versterken.

Ook blijkt uit het onderzoek dat het voor de meeste huwelijksmigranten moeilijk is een baan te vinden. Ook huwelijksmigranten die een goede opleiding in het land van herkomst hebben genoten, lukt het zelden een baan op niveau te vinden. Een gebrek aan beheersing van de Nederlandse taal is een belemmering en veel diploma's worden

in Nederland laag gewaardeerd. Het moederschap biedt veel vrouwen een alternatieve kans op status.

Voor het welbevinden en het zich thuis voelen, ofwel de participatie, is het voor huwelijksmigranten belangrijk dat zij een sociaal netwerk opbouwen. Huwelijksmigranten hebben ook wat dit betreft wellicht een voorsprong op de 'gewone' migranten vanwege het netwerk van de referent dat al is opgebouwd en waar ze gebruik van kunnen maken. Toch kenmerkt een migratie, zoals al eerder is aangegeven, zich door het alles achter laten in het land van herkomst en dit kan gepaard gaan met gevoelens van rouw, angsten, depressies. Huwelijksmigranten van buiten de EU die inburgeringsplichtig zijn, zeggen dat zij blij zijn met de inburgeringscursus, zo blijkt uit het onderzoek van Sterckx et al. (2014). Ze zijn hier blij mee omdat het hun een doel en een dagbesteding geeft. De cursussen bieden hen ook de mogelijkheid tot het leggen van sociale contacten. Minder tevreden zijn zij over de kwaliteit van de aangeboden taalcursussen. Het leren van Nederlands is een belangrijke vereiste om participatie, zoals het vinden van werk en het contact met instanties, te bevorderen.

Huwelijksmigranten hebben een verhoogd risico om slachtoffer te worden van huiselijk geweld, eerdergerelateerd geweld, achterlating, misbruik, uitbuiting en kinderontvoering. Dit komt door een aantal kenmerken die inherent zijn aan huwelijksmigratie. Dat is allereerst de afhankelijkheidsrelatie die zeker in de eerste jaren prominent is. Deze biedt de referent de mogelijkheid macht uit te oefenen over de huwelijksmigrant. De migratie op zich, werkloosheid, financiële problemen, het krijgen van een kind, het gedwongen bij elkaar blijven, zijn allemaal factoren die het risico op voornoemde vormen van geweld en misbruik enorm verhogen (Sterckx et al. 2014).

Beleid

De potentiële problematiek onder huwelijksmigranten raakt aan verschillende beleidsterreinen, zoals bijvoorbeeld werk en inkomen en volksgezondheid en welzijn. Zo zijn gelijke behandeling en gelijke kansen op de arbeidsmarkt, het bevorderen van een gelijke positie van mannen en vrouwen en het beheersen van de Nederlandse taal belangrijke speerpunten in de Integratienota van de gemeente Rotterdam (Gemeente Rotterdam juni 2015). Vanuit de Participatiewet geredeneerd, wil de gemeente Rotterdam dat zoveel mogelijk mensen meedoen en bijdragen aan de samenleving. Werken is een goede manier om een

bijdrage te leveren aan de maatschappij. Werken vergroot het sociale netwerk, geeft economische en financiële zelfstandigheid en vergroot de eigenwaarde van mensen (Gemeente Rotterdam 4 april 2018). Onder andere vanwege het verhoogde risico op geweld en misbruik onder huwelijksmigranten en vanwege de eventuele risico's voor volgende generaties is er vanuit het programma Veilig Thuis behoefte aan inzicht in de participatie en het welzijn van huwelijksmigranten in Rotterdam. Ook is er behoefte aan een schatting van het aandeel huwelijksmigranten waarbij er problemen zijn op het gebied van participatie en welzijn en waarbij er mogelijk sprake is van een verhoogd risico op het ontstaan van sociaal isolement. Vanuit deze behoeftes is vanuit het programma Veilig Thuis aan OBI gevraagd een onderzoek uit te voeren. Besloten is om eerst een haalbaarheidspilot uit te voeren, voordat een onderzoek wordt gedaan waarin een schatting zal worden gemaakt van het deel van de huwelijksmigranten dat risico loopt op sociaal isolement. Deze haalbaarheidspilot maakt deel uit van deze rapportage.

2.2 Doel- en vraagstellingen

Het onderzoek heeft drie hoofddoelen:

1. Bepalen van de omvang en samenstelling (naar herkomst) van de groep huwelijksmigranten in Rotterdam vanaf 2007 tot en met 2016;
2. Bepalen van de mate van participatie en welzijn binnen een kleine steekproef van huwelijksmigranten en bij welk deel van deze huwelijksmigranten er een risico op sociaal isolement is (onderdeel haalbaarheidspilot);
3. Bepalen of het zinvol en haalbaar is om dit onderzoek op grotere schaal uit te voeren zodat er een schatting kan worden gemaakt van het totaal aantal huwelijksmigranten in Rotterdam waarbij de participatie en het welbevinden mogelijk in het geding zijn en waarbij er mogelijk sprake is van een risico op sociaal isolement (onderdeel haalbaarheidspilot).

Hoofddoel 1

De onderzoeksvragen bij dit doel zijn:

1. Hoeveel huwelijksmigranten zijn er in Rotterdam per jaar tussen 2007 en 2016?
2. Welke (demografische) kenmerken hebben deze huwelijksmigranten?

Hoofddoel 2

De onderzoeksvragen bij dit doel zijn:

1. Hoe gaat het met de huwelijksmigranten uit de steekproef in termen van participatie?
2. Hoe gaat het met de huwelijksmigranten uit de steekproef in termen van welzijn?
3. Hoe groot is het aandeel van de huwelijksmigranten waarbij er mogelijke problemen zijn op het gebied van participatie en welzijn waardoor deze huwelijksmigranten wellicht risico lopen om in een sociaal isolement te belanden?

Hoofddoel 3

De onderzoeksvragen bij dit doel zijn:

1. Zijn er risico's op isolement gesignaleerd en – en zo ja, hoe vaak en wat waren de signalen?
2. Hoeveel tijd kost het om iedereen binnen de steekproef te spreken?
3. Hoeveel tijd zou het naar schatting kosten om dit onderzoek op grotere schaal uit te voeren?
4. Is het zinvol en haalbaar om een schatting te maken van het aantal huwelijksmigranten waarbij de participatie en het welbevinden in het geding zijn en waarbij er mogelijk sprake is van een risico op isolement?

2.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 beschrijven we de methode van het onderzoek. In hoofdstuk 3 worden de resultaten beschreven en in hoofdstuk 4 worden de conclusies en aanbevelingen beschreven.

3 Methode

Het onderzoek gaat over huwelijksmigranten die woonachtig zijn in de gemeente Rotterdam. Het onderzoek is een eerste kwantitatieve verkenning en beperkt zich daarom niet tot specifieke nationaliteiten in Rotterdam.

Om te bepalen hoeveel huwelijksmigranten zich gevestigd hebben in Rotterdam in de periode van 2007 tot 2016 en wat de ontwikkelingen hierin waren, zijn gegevens gebruikt uit de Basis Registratie Persoonsgegevens (BRP).

Onder huwelijksmigranten wordt in dit onderzoek verstaan: personen die zich een jaar voor of na hun huwelijk in Rotterdam hebben gevestigd en het huwelijk in de BRP hebben laten registreren. Migranten die het huwelijk niet hebben laten registreren kunnen niet als huwelijksmigrant worden onderscheiden in de BRP en worden in dit onderzoek buiten beschouwing gelaten. Onder de term huwelijk worden zowel het huwelijk als het geregistreerd partnerschap verstaan.

3.1 Hoofddoel 1 - Huwelijksmigranten

In Tabel 1 staan de kenmerken (voor zover aanwezig in de BRP) die zijn gebruikt om huwelijksmigranten uit de BRP te selecteren.

Tabel 1. Gebruikte variabelen uit de BRP

Huwelijksmigrant	Referent
Datum vestiging	
Geboortedatum	Geboortedatum
Geslacht	Geslacht
Geboorteplaats	
Geboorteland	Geboorteland
Geboorteland ouders	Geboorteland ouders
Nationaliteit	Nationaliteit
Land van vertrek	
Datum huwelijk	
Burgerlijke staat	
Datum scheiding	
Gebied vestiging	
Wijk vestiging	

Het onderscheiden van huwelijksmigranten heeft in een aantal stappen plaatsgevonden. Deze stappen zijn weergegeven in Figuur 1.

Figuur 1: Grafische weergave van hoe huwelijksmigranten uit de BRP zijn geselecteerd

In de periode 2007-2016 hebben zich bijna 78.500 mensen vanuit het buitenland (eerste vestigers) in Rotterdam gevestigd.

Van 997 van deze mensen weten we zeker dat het geen huwelijksmigranten zijn omdat zij zich hebben ingeschreven op adressen van studentenhuisvesting of omdat het foutieve opnames in de BRP betreffen.

De doelgroep is verder geselecteerd op onder andere leeftijd; de vestigers moesten 16 jaar of ouder zijn. Verder moesten mensen zich alleen gevestigd hebben en niet tegelijkertijd met anderen, omdat we ons richten op gezinsvormende huwelijksmigranten en niet op gezinsherenigers. Verder is het criterium meegenomen dat het huwelijk binnen een jaar van vestiging (ervoor of erna) moet hebben plaatsgevonden. Zo vallen er ruim 74.000 eerste vestigers buiten de doelgroep en resteren er 3480 huwelijksmigranten.

Tussen het tijdstip van vestiging en het huidige onderzoek is een deel van de mensen gescheiden of uit Rotterdam

uitgeschreven. Tenslotte, eerste vestigers waarbij niets bekend is over de partner zijn niet meegenomen in het onderzoek. Van de 3480 huwelijksmigranten die zich tussen 2007 en 2016 vestigden in Rotterdam was van 116 personen niet bekend wie de referent was.

Alle migratiehuwelijken tussen 2007 en 2016 zijn gegroepeerd op basis van geslacht, nationaliteit en geboorteland van de referent, geslacht, nationaliteit en geboorteland van de huwelijksmigrant en het geboorteland van de ouders van beiden.

Allereerst is gegroepeerd naar geslacht. We onderscheiden huwelijken tussen partners met hetzelfde geslacht en huwelijken tussen partners met een verschillend geslacht. De groep huwelijken tussen partners met hetzelfde geslacht is dermate klein (n=67, 2%) en anders, dat we deze voor het huidige onderzoek verder buiten beschouwing laten.

Vervolgens is binnen de man – vrouw huwelijken naar herkomst gegroepeerd (zie Tabel 2)¹. Er wordt daarbij een onderscheid gemaakt naar huwelijken tussen partners met eenzelfde herkomst en huwelijken tussen partners met een verschillende herkomst. Huwelijken waarvan de referent en de huwelijksmigrant dezelfde herkomst hebben, zijn vervolgens weer onder te verdelen in unieke landen van herkomst en groepen landen (geografische regio's) van herkomst. De groepen huwelijken tussen partners met dezelfde herkomst uit unieke landen zijn bijvoorbeeld Turks, Marokkaans en Surinaams. Bij gegroepeerde landen van herkomst gaat het ook om huwelijken waarvan beide partners dezelfde herkomst hebben. De aantallen huwelijken voor deze landen van herkomst zijn echter zo laag dat ze zijn gegroepeerd op basis van bekende risicofactoren zoals taal, afhankelijkheid, man – vrouw rollen en traditionele waarden vanuit het land van herkomst of op basis van geografische ligging. Zo zijn migratiehuwelijken met herkomstlanden zoals Pakistan, Iran, Irak, Syrië, Afghanistan en India samengevoegd. Deze landen liggen geografisch gezien bij elkaar in de buurt, namelijk in Centraal-, Zuid-, en West-Azië. Daarnaast hebben we aangenomen dat in deze landen – hoewel er binnen landen en ook tussen landen ver-

schillen zullen zijn – vergelijkbare man-vrouw rollen en traditionele waarden gelden. Daarnaast zijn bijvoorbeeld ook alle migratiehuwelijken waarbij beide partners uit een zelfde land van de voormalige Sovjet-Unie komen samen-gevoegd. Hetzelfde is gedaan voor alle andere landen die niet in een hoofdgroep vallen, bijvoorbeeld landen uit (voormalig) Joegoslavië, overige Europese landen, Azië (Zuidoost- en Oost-Azië), Amerika en Canada, Afrika. De resterende migratiehuwelijken zijn huwelijken tussen partners met een verschillende herkomst. Daarbinnen zijn er drie groepen waarvan de referent een Nederlandse herkomst heeft²:

- Mannelijke referenten met een Nederlandse herkomst die trouwen met een vrouw uit Rusland, Oost-Europa, Afrika, Zuid-Amerika of uit landen in Zuidoost-Azië;
- Vrouwelijke referenten met een Nederlandse herkomst die trouwen met een man uit Azië, Afrika, of Zuid-Amerika.
- Referent (man of vrouw) met Nederlandse herkomst trouwt met partner van ander geslacht en Westerse herkomst

De vierde groep huwelijken met partners van een verschillende herkomst bestaat uit huwelijken waarbij de referent een migratieherkomst heeft die getrouwd is met een partner met andere migratieherkomst.

Tabel 2: Indeling migratiehuwelijken tussen partners met ander geslacht

Zelfde herkomstland
Land
Turkije
Marokko
Suriname
Regio
Pakistan, Iran, Irak, India, Syrië, Afghanistan (Centraal-, Zuid-, West-Azië)
Overig Azië
Afrika
Polen, Litouwen, Roemenië, Slovenië, Estland, Hongarije
(voormalig) Sovjet-Unie
(voormalig) Joegoslavië
Amerika – Canada
Overig Europa

¹ Herkomst is bepaald aan de hand van geboorteland, nationaliteit en geboorteland van de ouders

² Iemand is van Nederlandse herkomst wanneer iemand is geboren in Nederland, de Nederlandse nationaliteit heeft en beide ouders in Nederland geboren zijn.

Verschillend herkomstland
Referent met Nederlandse herkomst
Mannelijke referent met Nederlandse herkomst met vrouwelijke partner uit Azië, Rusland, Oost-Europa, Afrika, Zuid-Amerika
Vrouwelijke referent met Nederlandse herkomst met mannelijke partner uit Azië, Afrika, Zuid-Amerika
Referent met Nederlandse herkomst met partner van verschillend geslacht en Westerse herkomst
Referent met migratieherkomst
Partner met andere migratieherkomst

Dit alles resulteert in een indeling in 15 groepen. We vonden geen significante verschillen tussen de jaren in de proportie huwelijksmigranten per groep dat zich jaarlijks in Rotterdam vestigde. Vandaar dat geen uitsplitsing in jaren wordt gemaakt voor de groepen.

3.2 Hoofddoel 2 – Participatie en welzijn in gestratificeerde steekproef

Om te bepalen hoe het met de huwelijksmigranten in Rotterdam gaat in termen van participatie en welzijn is - in overleg met de opdrachtgever - een gestratificeerde steekproef van 20 personen getrokken uit de huwelijksmigranten die zich in 2015 in Rotterdam hebben gevestigd. Voor alle strata geldt dat het migratiehuwelijk betreft tussen mannen en vrouwen en tussen partners met eenzelfde herkomst. De enige uitzondering vormt het stratum mannen met een Nederlandse herkomst met een huwelijksmigrant. De strata zijn zoveel mogelijk in lijn met eerder onderzoek gekozen (Sterckx et al. 2014). Net als in de landelijke studie van het SCP vormen ook in Rotterdam huwelijken tussen partners met beide een Turkse of Marokkaanse herkomst de grootste groepen huwelijksmigranten. Een derde cluster van herkomstlanden wordt gevormd door huwelijken tussen partners die beide hun herkomst hebben in Pakistan, Iran, Irak, India, Afghanistan en Syrië. De aantallen migratiehuwelijken waarvan de migrant uit een van deze herkomstlanden komt, liggen aanzienlijk lager. Vanwege deze lagere aantallen en omdat deze landen in dezelfde regio liggen zijn de migratiehuwelijken tussen partners die uit een van deze landen afkomstig waren gegroepeerd. In lijn met het onderzoek van het SCP vormen huwelijksmigranten die trouwen met een man met een Nederlandse herkomst een aparte groep, omdat deze groep in onder-

zoek vaak onderbelicht blijft en omdat deze categorie migratiehuwelijken landelijk gezien een sterk groeiende groep is (Sterckx et al. 2014). De huwelijksmigranten in deze groep zijn afkomstig uit verschillende herkomstlanden.

De strata naar herkomst (groepen waarbinnen elk een afzonderlijke steekproef is getrokken naar rato van grootte) waren:

- Turkije
- Marokko
- Pakistan, Irak, Iran, India, Afghanistan, Syrië
- Man met Nederlandse herkomst met huwelijksmigrant
- Rest van de groepen

Mensen uit de steekproef zijn schriftelijk benaderd voor deelname aan het onderzoek. De brief bevatte een korte uitleg van het onderzoek en de tijdsperiode waarin het onderzoek plaats zou vinden. Om te bepalen wat de meest geschikte tijdstippen zijn om mensen te bereiken zijn we op verschillende tijdstippen bij mensen langs geweest. Zo zijn we bijvoorbeeld overdag op doordeweekse dagen, in het weekend en 's avonds doordeweeks bij mensen langs gegaan. De mensen zijn maximaal 5 keer benaderd voor deelname aan het onderzoek. Tijdens een huisbezoek zijn aan de hand van een vooraf opgestelde topiclijst de huwelijksmigranten geïnterviewd over hoe het met hen gaat sinds ze in Rotterdam zijn komen wonen in termen van participatie en welzijn. (Zie bijlage 1.1 voor de topiclijst). De gesprekken zijn met toestemming van de geïnterviewde opgenomen. De opnames zijn verwerkt door ze woordelijk te transcriberen.

3.3 Hoofddoel 3 – Haalbaarheid schatting

Om te bepalen of er signalen waren waardoor de huwelijksmigranten eventueel risico op sociaal isolement liepen is o.a. gekeken naar de mate van afhankelijkheid van de referent. We hebben bijvoorbeeld gevraagd of de huwelijksmigrant zich zelfstandig beweegt buitenshuis, bijvoorbeeld door gebruik te maken van het openbaar vervoer, of de huwelijksmigrant werkt, zich in het Nederlands kan uiten, vrijuit spreekt in het bijzijn van de man en ook zonder aanwezigheid van andere familie- of gezinsleden vrij uit spreekt, zelfstandig gaat winkelen, een eigen bankrekening heeft, en/of een eigen vriendenkring heeft opgebouwd.

Daarnaast is het niet bereikt zijn of weigeren deel te nemen - afhankelijk van de situatie - in principe gezien als signaal waarbij mogelijk een risico is op sociaal isolement.³ Ten einde te kunnen bepalen of het, indien zinvol, ook haalbaar zou zijn om deze pilot in een toekomstig onder-

zoek op grotere schaal uit te voeren, is nauwkeurig bijgehouden hoeveel tijd aan de verschillende taken besteed is. Hierbij moet men denken aan zaken als: aantal contactpogingen en tijd die dat gekost heeft, reis- en interviewtijd, duur uitwerken interviews, etc.

³ Niet bereikt betekent dat er wel contact is geweest maar er geen interview heeft plaatsgevonden en men niet expliciet heeft aangegeven niet mee te willen doen aan het onderzoek. Ge-weigerd betekent ook dat er contact is geweest, maar dat men

tijdens dit contact heeft aangegeven niet aan het onderzoek mee te willen doen.

4 Resultaten

4.1 Huwelijksmigranten in Rotterdam 2007-2016

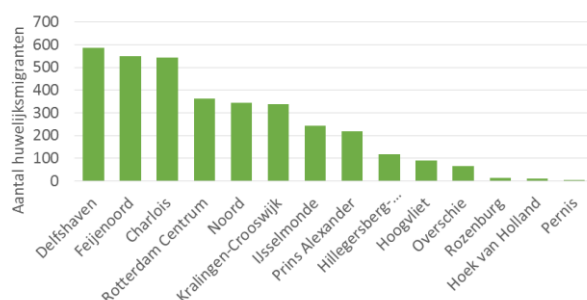
In de periode 2007 tot en met 2016 hebben zich in totaal 3480 huwelijksmigranten gevestigd in Rotterdam. Over de jaren heen is geen significante trend in aantal zichtbaar. De aantallen per jaar fluctueren tussen de 304 in 2007 en 411 in 2011 zoals is weergegeven in Figuur 2.

Figuur 2. Aantal huwelijksmigranten dat zich in Rotterdam heeft gevestigd in de periode 2007-2016 (n=3480)

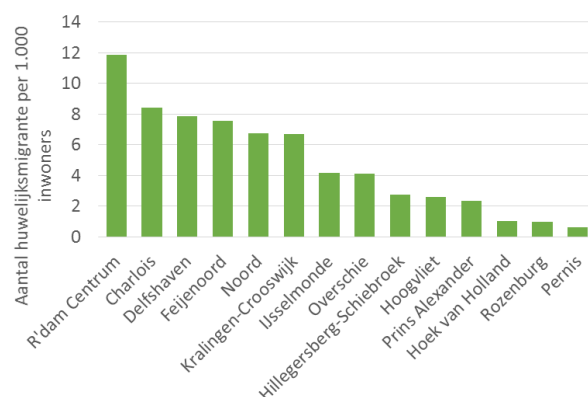
4.1.1 Per wijk

In Figuur 3 is het aantal huwelijksmigranten per wijk over de periode 2007-2016 heen weergegeven. De meeste huwelijksmigranten – tussen de 500 en 600 in de periode 2007-2016 – hebben zich gevestigd in Delfshaven, Feijenoord en Charlois. In Rozenburg, Hoek van Holland en Pernis zijn de laagste aantallen huwelijksmigranten gevestigd. Dit waren er respectievelijk 12, 10 en 3 in de periode 2007-2016.

Figuur 3. Aantal huwelijksmigranten per wijk over de jaren 2007-2016 (n=3480)

In Figuur 4 is het aantal huwelijksmigranten per wijk over de jaren 2007-2016 per 1.000 inwoners weergegeven. De top 4 qua aantal blijft hiermee hetzelfde als wanneer naar het absolute aantal huwelijksmigranten wordt gekeken. In Rotterdam Centrum, Charlois, Delfshaven en Feijenoord vestigden zich de meeste huwelijksmigranten ten opzichte van het totale aantal inwoners in die wijken. Omdat Rotterdam Centrum minder inwoners heeft dan Charlois, Delfshaven en Feijenoord zijn er relatief gezien meer huwelijksmigranten in deze wijk gaan wonen.

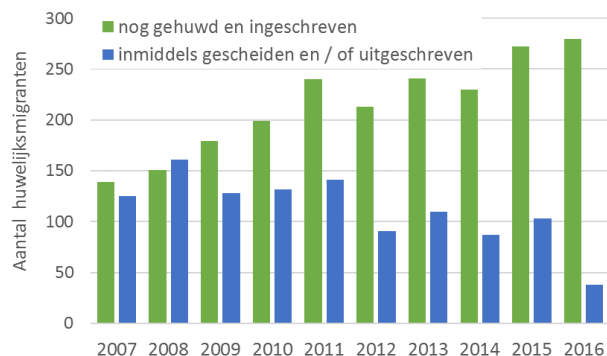

Figuur 4. Aantal huwelijksmigranten per 1.000 inwoners per wijk over de jaren 2007-2016 (n=3480)

4.1.2 Gescheiden of uitgeschreven

In totaal was 6% (n=220) van de huwelijksmigranten die zich in de periode 2007-2016 in Rotterdam gevestigd heeft ten tijde van het onderzoek inmiddels gescheiden. In Figuur 5 staat het aantal huwelijksmigranten per jaar weergegeven dat eind 2017 nog gehuwd was en nog in Rotterdam ingeschreven was. Dit waren er 3260 van de in de periode 2007-2016 gevestigde huwelijksmigranten. Het aandeel huwelijksmigranten dat nog in Rotterdam ingeschreven staat, is hoger onder huwelijksmigranten die zich in recentere jaren hebben gevestigd dan onder huwelijksmigranten die zich langer geleden hebben gevestigd. Dit is te zien aan de groene balken (Figuur 5) die kleiner worden naarmate we verder teruggaan in de tijd. Dit is op zich logisch want, hoe langer we terugkijken, hoe groter de kans is dat mensen in de tussentijd gescheiden of uitgeschreven

zijn. Een vergelijkbaar beeld zien we, wanneer we kijken naar het aantal huwelijksmigranten dat inmiddels is gescheiden of uit Rotterdam is uitgeschreven: de blauwe balken in Figuur 5. Dit aantal neemt af naar meer recente jaren. Hoe langer we terugkijken, hoe hoger het aantal scheidingen of uitschrijvingen is.

Figuur 5. Het aantal huwelijksmigranten per jaar dat eind 2017 nog gehuwd en ingeschreven was (groen) of inmiddels gescheiden en/of uitgeschreven was (blauw) (n=3260)

4.1.3 Herkomst

Voor het huidige onderzoek en het inzicht in samenstelling van de groep huwelijksmigranten richten we ons verder op de groep die zich in de periode 2007-2016 als huwelijksmigrant in Rotterdam gevestigd heeft en waarvan de partner bekend is (n=3364; n=3480 minus het aantal huwelijksmigranten (n=116) waarvan de partner niet bekend is en dus waarvoor gegevens over de partner ontbreken; zie ook Figuur 1). Zoals is beschreven in de Methode zijn de migratiehuwelijken tussen partners van hetzelfde geslacht buiten beschouwing gelaten (n=67). De 3364 resterende huwelijksmigranten hebben 124 verschillende nationaliteiten en zijn geboren in 118 verschillende landen. De referenten hebben 93 verschillende nationaliteiten en zijn geboren in 102 verschillende landen. Deze migratiehuwelijken zijn naar herkomst gegroepeerd. Dit heeft geresulteerd in een indeling in 15 groepen (Tabel 3).

In Tabel 3 zien we dat ruim twee derde van alle huwelijksmigranten (68%) trouwt met een partner uit eenzelfde herkomstland. Dit zijn onder andere de Turkse (n=631; 19%) en Marokkaanse (n=308; 9%) groepen, wat ook de twee grootste groepen zijn die betrekking hebben op één herkomstland. Ook voor de groepen uit Pakistan, Iran, Irak, India, Syrië en Afghanistan, uit Suriname, Azië, Europa, (voormalig) Joegoslavië, uit Polen, Litouwen, Roemenië,

Slovenië, Estland, Hongarije, uit Amerika-Canada, (voormalig) Sovjet-Unie, Afrika, betreft het migratiehuwelijken tussen mensen met dezelfde herkomst (zie Tabel 3).

Tabel 3. Aantal en percentage huwelijksmigranten per groep

Zelfde herkomstland (68%)		
Land	n	%
Turkije	631	19
Marokko	308	9
Suriname	146	4
Regio		
Pakistan, Iran, Irak, India, Syrië, Afghanistan (Centraal-, Zuid-, West-Azië)	301	9
Overig Azië	218	6
Afrika	49	1
Polen, Litouwen, Roemenië, Slovenië, Estland, Hongarije	161	5
(voormalig) Sovjet-Unie	57	2
(voormalig) Joegoslavië	100	3
Amerika – Canada	89	2
Overig Europa	179	5
Verschillend herkomstland		
Referent met Nederlandse herkomst		
Mannelijke referent met Nederlandse herkomst met vrouwelijke partner uit Azië, Rusland, Oost-Europa, Afrika, Zuid-Amerika	285	8
Vrouwelijke referent met Nederlandse herkomst met mannelijke partner uit Azië, Afrika, Zuid-Amerika	42	1
Referent met Nederlandse herkomst met partner van verschillend geslacht en Westerse herkomst	125	4
Referent met migratieherkomst		
Partner met andere migratieherkomst	606	19

Ongeveer één op de vijf migratiehuwelijken (19%) is een huwelijk tussen een referent met migratieachtergrond die trouwt met een partner met een andere herkomst. Dit is na de Turkse groep de grootste groep.

In ongeveer één op de tien van alle migratiehuwelijken gaat om een huwelijk tussen Nederlandse mannelijke referenten die trouwen met een vrouw uit Rusland, Oost-Europa, Azië, Afrika of Zuid-Amerika (8%). Migratiehuwelijken tussen Nederlandse vrouwelijke referenten die trouwen met een man uit een dergelijk land komen bijna niet voor (1% van alle migratiehuwelijken).

We zoomen verder in op de top **vier belangrijkste** groepen.

Turks

Binnen de Turkse groep (n=631; 19% van het totale aantal migratiehuwelijken) zijn er ongeveer evenveel mannelijke (49%) als vrouwelijke huwelijksmigranten (51%).

Verder is de groep referenten die in Turkije geboren is en in Nederland woont en met een partner uit Turkije trouwt (beide 1ste generatie; 45%) ongeveer even groot als de groep die bestaat uit 2de generatie referenten (in Nederland geboren met Turkse herkomst) die met een partner uit het land van herkomst trouwt (46%). Ook komen huwelijken voor waarin beide partners tweede generatie zijn. De aantallen in de resterende subgroepen zijn zeer klein en worden om deze reden niet verder beschreven.

Marokkaans

Net als bij de Turkse groep zien we in de migratiehuwelijken tussen partners met een Marokkaanse herkomst (n=308; 9% van het totaal aantal migratiehuwelijken) dat er ongeveer even vaak mannelijke (n=157; 51% van de Marokkaanse groep) als vrouwelijke huwelijksmigranten (n=151; 49% van de Marokkaanse groep) zich in Rotterdam vestigen. Huwelijksmigranten komen veelal direct uit Marokko alwaar zij geboren zijn (n=292; 95% van de Marokkaanse groep); de rest komt uit België. Ongeveer twee derde van de referenten is 1ste generatie (68%); een derde is 2de generatie.

Pakistan, Iran, Irak, India, Syrië, Afghanistan

Binnen de vierde groep met herkomst uit Pakistan, Iran, Irak, India, Syrië en Afghanistan (n=301) migreerden alle huwelijksmigranten direct uit de betreffende landen. De groep uit India, Bangladesh Sri Lanka is het grootst (42%; zie Tabel 4). Bijna alle huwelijksmigranten uit deze subgroep komen uit India (95%). 29% van deze vierde groep bestaat uit mensen uit Pakistan. Alleen binnen de Pakistaanse groep zijn er 2de generatie referenten (58% van de Pakistaanse migratiehuwelijken).

Tabel 4: Onderverdeling naar herkomst regio Centraal-, Zuid-, West-Azië

Omschrijving	n	%
Pakistan	87	29
Iran	43	14
Irak	14	5
India, Bangladesh, Sri Lanka	127	42
Afghanistan	22	7
Syrië	7	2

Mannelijke referenten met een Nederlandse herkomst die trouwen met een vrouw uit Azië, Rusland, Midden- of Oost-Europa, Zuid-Amerika of Afrika

De vijfde groep - Nederlandse mannelijke referenten die trouwen met een partner uit Azië, Rusland, Midden- of Oost-Europa, Zuid-Amerika of Afrika (n=285, 9% van het totaal aantal migratiehuwelijken) - bestaat voor bijna de helft (47%) uit vrouwen afkomstig uit Azië (). Deze Aziatische vrouwen komen veelal uit Indonesië (21%), Thailand (19%), de Filipijnen (18%) en China (17%). Ruim een kwart (29%) van de vrouwen met een mannelijke referent met een Nederlandse herkomst als partner komt uit Rusland en Midden- of Oost-Europa. Deze subgroep bestaat vooral uit vrouwen uit de voormalig Sovjet-Unie (58%) en Polen (18%). Bijna één op de vijf vrouwen (18%) die met een Nederlandse mannelijke referent trouwt, komt uit Zuid-Amerika. Bijna de helft van deze vrouwen komt uit Brazilië (45%), een kwart komt uit Mexico (26%).

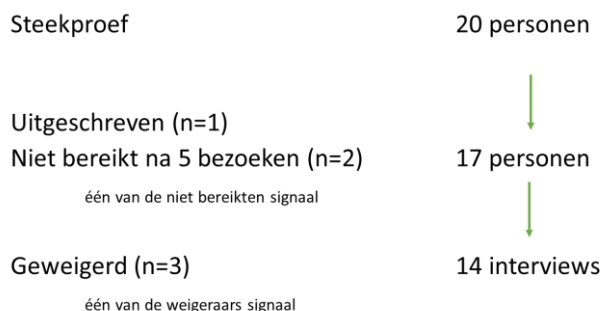
Tabel 5. Onderverdeling naar herkomst huwelijksmigranten die trouwen met mannelijke referent met Nederlandse herkomst

Omschrijving	n	%
Azië	135	47
Rusland, Midden- of Oost-Europa	83	29
Zuid-Amerika	51	18
Afrika	16	6

4.2 Participatie en welzijn in een steekproef van huwelijksmigranten

4.2.1 Respons

Uit de groep huwelijksmigranten die zich in 2015 in Rotterdam heeft gevestigd is een gestratificeerde steekproef van 20 personen getrokken. Van de 20 personen in de steekproef was er op dat moment één niet meer ingeschreven in Rotterdam. Met twee huwelijksmigranten hebben we geen afspraak kunnen maken (niet bereikt) en drie hebben geweigerd deel te nemen aan een interview. Zodoende zijn 14 personen geïnterviewd over hoe het ze vergaan is sinds ze in Rotterdam zijn komen wonen, hun participatie en welbevinden (zie Figuur 6).

Figuur 6. Respons

In totaal zijn 14 interviews afgenomen. Zowel in de steekproef als in de responsgroep was de verdeling van het aantal mannelijke en vrouwelijke huwelijksmigranten respectievelijk een derde mannen versus twee derde vrouwen. Zes van de interviews zijn afgenomen met de huwelijksmigrant en de referent, in vier interviews is alleen met de huwelijksmigrant gesproken, in de overige vier interviews hebben we ofwel alleen de referent gesproken ofwel is met de huwelijksmigrant in aanwezigheid van overige familie gesproken omdat de huwelijksmigrant te weinig Nederlands sprak.

Op basis van de informatie die we hebben verkregen uit de interviews schetsen we in deze paragraaf een beeld van de participatie en het welzijn van de huwelijksmigranten en beschrijven we eventuele vermoedens op een mogelijk risico op sociaal isolement.

4.2.2 Achtergrond

De geïnterviewden waren afkomstig uit een diversiteit aan landen: Turkije, Marokko, Iran, Thailand, Afrika, Montenegro, Roemenië, Kaapverdië. Dit is logisch omdat we een gestratificeerde steekproef hebben getrokken. De huwelijksmigranten die we hebben gesproken woonden in het land van herkomst in een stedelijk gebied. Qua leeftijd was er veel variatie in de groep die we gesproken hebben. De gemiddelde leeftijd waarop men trouwde was 30 jaar. De jongste huwelijksmigrant in de steekproef was 23 jaar oud; de oudste 40 jaar. De mannen waren gemiddeld enkele jaren ouder dan de vrouw met wie zij trouwden, ongeacht of de man de referent was of de huwelijksmigrant.

Drie van de 14 huwelijksmigranten hadden een universitaire opleiding in het land van herkomst gevolgd, deze hadden een betere beheersing van de Nederlandse taal dan de wat lager opgeleide huwelijksmigranten.

4.2.3 Werk

Wat betreft de werksituatie onder de mensen die we geïnterviewd hebben, kunnen we zeggen dat ongeacht wie de migrant of wie de referent was, de man sowieso werkt. Als vrouwen ook werkten dan waren zij de referent. Als vrouwen niet werkten dan kwam dit bijvoorbeeld omdat zij geen passend werk konden vinden vanwege de zorg voor een kind.

Verder kunnen we twee groepen onderscheiden. Huwelijksmigranten die laaggeschoold zijn en die laaggeschoold werk doen in de productie, schoonmaak, horeca of bouw. Mensen die wij gesproken hebben deden dit soort werk vaak met andere mensen uit de eigen gemeenschap. Een andere groep wordt gevormd door migratiehuwelijken die tot stand zijn gekomen doordat een van de partners zich als expat in Rotterdam had gevestigd en ten tijde van deze - meestal tijdelijke - vestiging was getrouwd met een partner uit het land van herkomst. In die gevallen waren beide partners hoogopgeleid. Ook onder deze hoogopgeleiden viel het niet mee om werk te vinden dat aansluit bij de eigen opleiding. De beheersing van de Nederlandse taal en geldigheid van diploma's speelt daarbij een cruciale rol. Deze vrouwelijke huwelijksmigranten vonden tevens dat met de beschikbare taalcursussen vanuit de inburgeringscursussen zij niet het gewenste taalniveau bereikten. Deze vrouwen gaven aan vrijwilligerswerk te doen om hun Nederlands te verbeteren.

"Ik vind mijn Nederlands nog niet goed. Ik heb inburgering gedaan maar ben met opleiding Nederlands voor het Staatsexamen bezig. Daarnaast doe ik twee dagen per week vrijwilligerswerk omdat ik het leuk vind met kinderen te werken en zo sneller en beter Nederlands kan leren."

4.2.4 Kinderen

Wanneer we kijken naar gezinssamenstelling en kinderen dan ontstaat een tweeledig beeld. Aan de ene kant zien we migratiehuwelijken waarvan de migrant sinds 2015 en dus ongeveer twee jaar in Rotterdam woont en waarbij - ondanks deze relatief korte periode - er net kinderen geboren zijn of de vrouw zwanger is. Als er jonge kinderen waren dan gaf men aan het Centrum voor Jeugd en Gezin te bezoeken voor het volgen van de ontwikkeling van het kind en het ontvangen van vaccinaties.

Aan de andere kant zijn er de migratiehuwelijken waarbij sprake is van een tweede huwelijk waarbij er wel kinderen uit een eerder huwelijk zijn. Dit kunnen oudere kinderen zijn die inmiddels zelfstandig leven maar ook komt het voor

dat het kind bij de familie van de vorige partner woont en er nauwelijks contact is met het kind.

4.2.5 Gezondheid en welbevinden

Zowel referenten als huwelijksmigranten gaven aan meer of minder langdurige aandoeningen te hebben. Het betrof de volgende aandoeningen:

- Depressie
- MS
- Darmziekte
- Arbeidsongeschikt door bedrijfsongeval
- Diabetes

Allen zijn voor hun aandoeningen onder behandeling.

4.2.6 Activiteiten naast het werk, sociale contacten, hobby's,

De mensen die we geïnterviewd hebben, hebben veel contact met de familie in het land van herkomst. Ook staan zij nauw in contact met familie in Nederland

“We hebben elke dag wel even contact met elkaar. Dat kan tegenwoordig met internet en Whatsapp”

Er was weinig contact buiten de eigen gemeenschap. Mensen hebben een druk leven. Ze hebben vaak een jong gezin, werken, volgen Nederlandse les en trekken vooral op met familie. Als ze erop uit gaan dan houdt dit in dat ze bijvoorbeeld een wandeling in de buurt maken.

4.2.7 Overig

De vrouwen die we geïnterviewd hebben geven aan dat ze zelfstandig reizen met het openbaar vervoer. Een enkele geïnterviewde werd meestal door haar partner of door andere familie overal heen gebracht. Mensen geven aan tevreden te zijn over de faciliteiten in de wijk wat betreft bijvoorbeeld boodschappen. Vrouwen gaven aan waar ze gaan winkelen en lijken de grote winkelcentra te kunnen vinden. Alle geïnterviewde vrouwen gaven aan een eigen bankrekening of –pas te hebben.

4.2.8 Signalen van isolement

In deze paragraaf wordt beschreven welke signalen wij tegenkwamen die mogelijk een risico vormen op het ontstaan van sociaal isolement. Er zijn verschillende signalen die mogelijk een risico kunnen vormen op het ontstaan van

sociaal isolement. We hebben hiervoor o.a. gekeken naar de mate van afhankelijkheid van de referent, daarbij hebben we bijvoorbeeld gevraagd of de huwelijksmigrant zich zelfstandig beweegt buitenshuis, bijvoorbeeld door gebruik te maken van het openbaar vervoer, of de huwelijksmigrant werkt, zich in het Nederlands kan uiten, vrijuit spreekt in het bijzijn van de man en ook zonder aanwezigheid van andere familie- of gezinsleden vrij uit spreekt, zelfstandig gaat winkelen, een eigen bankrekening heeft, en/of een eigen vriendenkring heeft opgebouwd.

Zoals in de methode sectie aangegeven kon er met 2 echtparen van de 20 migratiehuwelijken twee echtparen geen afspraak worden gemaakt (niet bereikt) en hebben drie geweigerd deel te nemen aan het onderzoek. Ook is in de methode beschreven dat het niet kunnen bereiken of weigeren om deel te nemen – in principe – wordt gezien als een signaal. Echter, voor één van de twee echtparen die we niet bereikt hebben en twee van de drie echtparen die geweigerd hebben, hebben we verder geen signalen gezien die duiden op een risico op sociaal isolement. De manier waarop het contact verlopen is en de motivatie van deze mensen om niet mee te doen gaven hier geen aanleiding toe.

Bij één van de huwelijksmigranten die we niet bereikt hebben, vonden we dat de manier waarop het contact verlopen is, een signaal vormde voor een mogelijk risico op sociaal isolement. Het betrof een mevrouw die ons herhaaldelijk kort te woord stond via de intercom. We hebben steeds – op verzoek van en in overleg met mevrouw - een brief achtergelaten met uitleg over het onderzoek en onze contactgegevens. Mevrouw zou contact met ons opnemen om een afspraak te maken. Dat is niet gebeurd. De redenen waarom wij niet binnengelaten werden, hebben de doorslag gegeven dit op te vatten als een signaal van een mogelijk risico op sociaal isolement. Mevrouw gaf bijvoorbeeld aan dat haar man niet thuis was en dat het daarom niet uitkwam. Dit zou kunnen betekenen dat mevrouw geen mensen mag binnenlaten of niet met anderen mag spreken zonder de aanwezigheid van haar man.

Een tweede signaal van een risico op sociaal isolement betrof de situatie dat de man altijd het woord voert terwijl de vrouw de taal wel lijkt te beheersen: Tijdens het interview leek mevrouw Nederlands te spreken. Als zij sprak was zij goed te verstaan. Echter, de man liet haar zelden aan het woord. Meneer was heel open over dat mevrouw uit een streng traditioneel gezin kwam.

Het derde echtpaar waarbij we een signaal van een mogelijk risico op sociaal isolement hebben geobserveerd betrof een mevrouw die in een zeer karig ingericht huis verbleef met haar kindje. In het huis stond enkel een oud bankstel en een eettafel met een kapotte computer erop. Er waren geen spullen – zoals een box of wipstoeltje - voor het kindje dat nog geen jaar was. Daarbij was het merkwaardig dat het kindje nog niet sliep want het was al later op de avond. Mevrouw sprak nauwelijks Nederlands. Met handen en voeten zijn we eruit gekomen dat het misschien beter was een vervolgspraak met meneer erbij te plannen. Toen we met meneer belden, weigerde hij deel te nemen aan het onderzoek, terwijl tijdens het contact met mevrouw niet is gebleken dat zij niet mee wilde doen.

Het vierde migratiehuwelijk waar wij een signaal voor een risico op mogelijk sociaal isolement hebben gezien betrof het signaal een mevrouw – de referent – met een beperking. Zij was getrouwd met een 10 jaar oudere man die veelal de zorg voor haar op zich nam. Er was sprake van een gearrangeerd huwelijk. Volgens de signalenlijsten is dit een mogelijk risico op het ontstaan van sociaal isolement. Het stel maakte echter een gelukkige indruk.

4.3 Haalbaarheidspilot

4.3.1 Zinvolheid

De resultaten in de voorgaande paragraaf laten zien dat er in vier van de 20 gevallen signalen waren die mogelijk een risico vormen op het ontstaan van sociaal isolement. Dit is een percentage van 20%. Dit is een hoog percentage vandaar dat het zinvol lijkt dit onderzoek te herhalen in een grotere of wellicht andere groep.

4.3.2 Tijdsbesteding

Het maximum aantal keer dat we bij mensen aangebeld hebben, is vijf keer geweest. Dit is het aantal pogingen dat we gedaan hebben om bijvoorbeeld de niet te bereiken mensen te spreken te krijgen. Bij iedereen was dit voldoende om een beeld te krijgen of er sprake was van een signaal of niet.

Voor de mensen die meegedaan hebben met het onderzoek waren gemiddeld twee pogingen nodig om daadwerkelijk te interviewen.

Twee echtparen weigerden meteen bij de eerste bezoek-poging en de derde weigeraar deed dit bij de tweede poging.

In Tabel 5 staat per onderdeel aangegeven hoeveel uren besteed zijn. Zonder het uitwerken van de interviews en

het beschrijven ervan was in totaal 117 uur nodig om de huisbezoeken af te leggen dat is gemiddeld 6 uur per persoon. Dit gemiddelde ligt lager dan verwacht was voorafgaand aan het onderzoek (gemiddeld 10 uur per persoon).

Tabel 5. Tijdsbesteding afleggen huisbezoeken

	Aantal uren
Vorbereiding huisbezoeken	11
Afleggen huisbezoeken inclusief reistijd	92
Verwerken respons	6
Uitwerken interviews	112
Totaal	

4.3.3 Haalbaarheid schatting totale groep

Uit de voorgaande paragraaf blijkt dat er een kleine 250 uur nodig is om 20 personen te bereiken en de resultaten uit te werken.

Om een schatting te kunnen doen van het aantal huwelijksmigranten die in de totale populatie van Rotterdam het risico lopen op isolement is een steekproef van minimaal 100 mensen nodig.

Twintig mensen zijn reeds onderzocht (één was uitgeschreven). Een uitbreiding van 80 personen zou ongeveer 1000 uren tijd kosten. Een gemiddeld onderzoeksbureau rekent €100 per uur. Dit betekent dat de uitvoering van een dergelijk onderzoek €100.000 zou kosten.

De resultaten van de haalbaarheidspilot hebben hun beperkingen. De steekproef is getrokken uit huwelijksmigranten die zich in 2015 in Rotterdam gevestigd hebben en dus woonden de huwelijksmigranten ten tijde van het onderzoek net twee jaar in Rotterdam. Het is niet onaannemelijk dat sociaal isolement meer tijd nodig heeft om te ontstaan en dus dat sociaal isolement (nog) vaker voorkomt onder huwelijksmigranten die al langer in Rotterdam wonen. We kunnen dit echter niet met zekerheid zeggen omdat er nog weinig onderzoek is gedaan naar dit onderwerp. Vandaar dat een stapsgewijze uitbreiding van de steekproef overwogen kan worden, bijvoorbeeld in een groep die al langer in Rotterdam woont. Door de resultaten te vergelijken met die van de voorliggende haalbaarheidspilot krijgen we meer inzicht in de zinvolheid van een verdere uitbreiding van het onderzoek. Elke uitbreiding van de steekproef van 20 personen kost €25.000.

5 Belangrijkste bevindingen en conclusie

Dit onderzoek richt zich op huwelijksmigranten. Wanneer we het hebben over huwelijksmigratie dan bedoelen we in het huidige onderzoek 'de migratie van een huwelijkspartner van een in Nederland wonende persoon, met als doel in Nederland voor het eerst als gehuwden samen te wonen'. Huwelijksmigranten zijn de eerste periode na vestiging op juridisch, financieel, sociaal en emotioneel vlak geheel of gedeeltelijk afhankelijk van de referent. Deze afhankelijkheid maakt hen kwetsbaar voor isolement en eenzaamheid en maakt dat huwelijksmigranten een verhoogd risico lopen om slachtoffer te worden van misbruik, uitbuiting of geweld.

In het onderzoek is de omvang van de groep huwelijksmigranten bepaald die zich tussen 2007 en 2016 in Rotterdam vestigden en is gekeken naar de samenstelling van deze groep. Verder is onderzocht hoe het binnen een steekproef van huwelijksmigranten gaat met hen wat betreft participatie en welzijn. Tenslotte, is bekeken aan de hand van de resultaten van de steekproef of het zinvol en haalbaar is om een dergelijk onderzoek op grotere schaal uit te voeren zodat er een schatting kan worden gemaakt van het totaal aantal huwelijksmigranten in Rotterdam waarbij qua participatie en welzijn minder goed verloopt met de huwelijksmigrant waardoor er mogelijk sprake is van een risico op sociaal isolement.

5.1 Belangrijkste bevindingen

5.1.1 Aantallen en groepen huwelijksmigranten

Het aantal huwelijksmigranten dat zich jaarlijks in Rotterdam vestigt is al jaren stabiel en fluctueert tussen de 304 en 411. Ook binnen de groepen naar herkomst zijn geen trends waar te nemen. In sommige wijken, zoals Charlois, Delfshaven en Feijenoord, vestigen zich meer huwelijksmigranten dan in andere. De meeste migratiehuwelijken zijn huwelijken tussen partners van Turkse herkomst. Hier zitten ongeveer evenveel 1ste als 2de generatie referenten tussen.

5.1.2 Participatie en welzijn

De huwelijksmigranten die zijn geïnterviewd over hun participatie en welzijn kwamen uit stedelijke gebieden. Wat betreft de werksituatie van huwelijksmigranten kunnen we twee groepen onderscheiden. Aan de ene kant zijn er de huwelijksmigranten die laaggeschoold zijn en die laaggeschoold werk doen in de productie, schoonmaak, horeca of bouw. Aan de andere kant zijn er migratiehuwelijken die tot stand zijn gekomen doordat een van de partners zich als expat in Rotterdam had gevestigd en ten tijde van – deze tijdelijke – vestiging was getrouwd met een partner uit het land van herkomst. Deze huwelijksmigranten hebben in het land van herkomst een hogere beroeps of universitaire opleiding genoten.

Wanneer we kijken naar gezinssamenstelling en kinderen dan ontstaat een tweeledig beeld. Aan de ene kant zien we migratiehuwelijken waarbij er net kinderen geboren zijn of de vrouw zwanger is. Aan de andere kant zijn er de migratiehuwelijken waarbij sprake is van een tweede huwelijk waarbij er wel kinderen uit een eerder huwelijk zijn. Het stereotype beeld van de jonge vrouwelijke huwelijksmigrant die naar Nederland komt om te trouwen en kinderen te krijgen gaat zeker niet voor iedereen op.

Zeker een deel van de groep die we geïnterviewd hebben heeft een lagere sociaal economische klasse. Men is laaggeschoold, doet laaggeschoold werk, heeft hoge kosten door inburgering en taalcursussen en er is gezinuitbreiding. Een lage sociaal economische klasse heeft een negatieve invloed op gezondheid en welzijn. Dit horen we ook terug in de interviews. De mensen die wij hebben gesproken, hebben vaak een meer of minder langdurige aandoeningen. Allen waren voor hun aandoeningen onder behandeling. Dit suggereert, en dat wordt door de geïnterviewden ook bevestigd, dat zij de weg naar de zorg, zoals de huisarts of de tandarts goed weten te vinden.

5.1.3 Zinvol- en haalbaarheid

Om een schatting te kunnen maken van het totaal aantal huwelijksmigranten in Rotterdam waarbij de participatie en het welbevinden in het geding zijn en er mogelijk een risico is op het ontstaan van sociaal isolement is een steekproef van minimaal 100 personen nodig. Ondanks dat we niet met zekerheid kunnen vaststellen of iemand in een sociaal isolement zit of komt, hebben we in vier van de 20 migratiehuwelijken signalen waargenomen die mogelijk een risico vormen op het ontstaan van sociaal isolement. Dit aantal maakt het zinvol de studie uit te breiden. Gemiddeld was er 250 uur nodig om de 20 personen uit de steekproef te bereiken en de opgehaalde informatie uit te werken. De haalbaarheid van een uitgebreider onderzoek hangt af van de onderzoekscapaciteit en financiële middelen die daarvoor beschikbaar zijn. Ook al kost het uitvoeren van een dergelijk onderzoek minder tijd dan voorafgaand geschat was, het is nog steeds een kostbare exercitie.

5.2 Conclusie

Het aantal huwelijksmigranten dat zich jaarlijks in Rotterdam vestigt is al jaren stabiel. Dit is in lijn met landelijke cijfers over huwelijksmigratie van de grootste migrantengroe-

pen. Hoewel deze aantallen tussen 2001 en 2007 fors gedaald zijn, zijn ze vanaf 2007 (tot 2012) stabiel (Sterckx et al. 2014). Ook fluctueert de samenstelling qua herkomst nauwelijks. De meeste huwelijksmigranten vestigen zich in de gebieden Charlois, Delfshaven en Feijenoord. De meeste huwelijken tussen referenten en huwelijksmigranten worden gesloten tussen partners met een zelfde herkomst, vooral onder Turken en Marokkanen. Ook worden er veel huwelijken gesloten tussen mannelijke referenten met een Nederlandse herkomst en een vrouwelijke partner uit Azië, Rusland, Oost-Europa, Afrika of Zuid-Amerika. Op basis van de gegevens uit de interviews en in lijn met literatuur kan geconcludeerd worden dat huwelijksmigranten een kwetsbare groep vormen.

Het lijkt zinvol de pilot uit te breiden naar een onderzoek onder een grotere groep. Gezien de haalbaarheid om dit met de beschikbare middelen te kunnen doen lijkt het verstandig om dit stapsgewijs te doen; eerst een steekproef van 20 huwelijksmigranten die al langer in Rotterdam woont en de resultaten daarvan vergelijken met de uitgevoerde steekproef. Wanneer hier grote verschillen uit naar voren komen, ligt verdere uitbreiding voor de hand.

6 Referenties

Beukers-Baaijens, M. (2001). *Geduld doorboort marmer*. Amstelveen, Vrije Universiteit Amsterdam.

Gemeente Rotterdam (4 april 2018). *Participatiewet*. <https://www.rotterdam.nl/werken-leren/participatiewet/>

Gemeente Rotterdam (juni 2015). *Integratienota-010*. Rotterdam Gemeente Rotterdam.

Hooghiemstra, E. (2003). *Trouwen over de grens. Achtergrond van partnerkeuze van Turken en Marokkanen in Nederland*. Den Haag, Sociaal Cultureel Planbureau.

Sterckx, L., Dagevos, J., Huijnk, W., et al. (2014). *Huwelijksmigratie in Nederland*. Den Haag, Sociaal en Cultureel Planbureau.

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2018). *De wereld in een stad: migratiediversiteit en stedelijk beleid in Europa*. Den Haag, Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.

7 Bijlage

Topiclijst participatie en welzijn

Algemeen:

- leeftijd op dit moment
- land van herkomst en geboorteland
- plaats (stad / platteland)
- eigen genoten opleiding
- opleiding van de ouders
- uit wat voor gezin kom je
- in wat voor gezin ben je opgegroeid
- bent u getrouwd en toen in Nederland komen wonen, of andersom?
- hoe is dat gegaan?
- wanneer bent u getrouwd
- hoe oud was u toen u trouwde
- hoe lang bent u al getrouwd
- kende u uw huidige partner (al lang) voordat u trouwde?

Gezin en rollen daarbinnen

Bent u met zijn tweeën of zijn er kinderen? Zo ja hoeveel kinderen? Zo ja hoe oud zijn de kinderen? Hoe lang was u getrouwd toen u kinderen kreeg?

Als er kinderen zijn:

- Wie zorgt er voornamelijk voor de kinderen?
- Is er contact met andere gezinnen/moeders/ouders met jonge kinderen?
- Hebt u steun vanuit familie of vrienden en/of kennissen?
- Gaat uw kind / kinderen naar een peuterspeelzaal / kinderdagverblijf?
- Vinden de kinderen het daar leuk?
- Hebben zij vriendjes en vriendinnetjes? Spreken ze daar wel eens mee af?
- Onderneemt u wel eens activiteiten met de kinderen buitenshuis?
- Gaat u wel eens naar een park of speeltuin?
- Bezoekt u wel eens andere activiteiten speciaal voor jonge kinderen in de wijk?
- Gaat het goed op school met de kinderen?
- Gaat u wel eens op gesprek op peuterspeelzaal of kinderdagverblijf om te praten over hoe het met uw kind gaat?

- Heeft u contact gehad met het CJG? Centrum voor Jeugd en Gezin / de jeugdgezondheidszorg?
- Hoe vindt u dat? Ging u daar alleen heen met uw kind? Of ging u samen met uw man? Als u er niet heen ging waarom niet?

Gezondheid

- Hoe is over het algemeen uw gezondheid? (mensen dit laten 'beoordelen', maar ook vragen of zij het op een schaal van zeer goed – zeer slecht aan kunnen geven)
- Heeft u één of meer langdurige ziekten of aandoeningen? (langdurig is naar verwachting 6 maanden of langer). Zo ja wat heeft u?
- In welke mate bent u vanwege problemen met uw gezondheid sinds 6 maanden beperkt in activiteiten die mensen gewoonlijk doen?
- Slaapt u goed? Zo niet gebruikt u slaapmedicatie?
- Gebruikt u andere medicijnen?

De volgende vragen gaan over welbevinden.

- Hoe voelt u zich in het algemeen?
- Doorvragen kan op de volgende onderwerpen:
- Hoe vaak voelde u zich erg **vermoeid zonder duidelijke reden**?
- Hoe vaak voelde u zich **zenuwachtig**?
- Hoe vaak voelde u zich **hopeloos**?
- Hoe vaak voelde u zich **rusteloos of ongedurig**?
- Hoe vaak voelde u zich zo **rusteloos** dat u niet tot rust kon komen?
- Hoe vaak voelde u zich **somber** of **depressief**?
- Hoe vaak had u het **gevoel dat alles veel moeite kostte**?
- Hoe vaak voelde u zich zo **somber** dat niets hielp om u op te vrolijken?
- Hoe vaak vond u zichzelf **afkeurenswaardig, minderwaardig of waardeloos**?
- Hoe gelukkig ben u, alles bijeen genomen? (heel gelukkig – weet niet)

28

Kennis voor een sterk Rotterdams beleid

Onderzoek en Business Intelligence is een afdeling binnen de gemeente Rotterdam. De afdeling verzamelt informatie en doet onderzoek voor het maken en uitvoeren van beleid door de gemeente Rotterdam. Het onderzoek kan gaan over onderwerpen als: gezondheid, zorg, onderwijs, re-integratie, demografie, ruimtelijke ordening en veiligheid. Soms is de gemeentelijke organisatie het onderwerp, vaker gaat het over de stad en haar bewoners. Het doel is steeds om met deze verzamelde kennis het beleid en de bedrijfsvoering van de gemeente te verbeteren.

Auteurs

Tamara van Batenburg-Eddes is onderzoeker. Binnen de gemeente Rotterdam doet zij onder andere onderzoek naar kwetsbare groepen, zoals personen met verward gedrag. Verder doet zij ook onderzoek naar gezondheid, jeugd en zorg.

Ineke Vogel (1964) is psycholoog. Zij werkt sinds 2004 als wetenschappelijk onderzoeker. Binnen de gemeente Rotterdam werkt zij voornamelijk als informatieanalist in het kader van de Basisregistratie Personen.

Rotterdam.nl

